

Canvis en les característiques de la població immigrant en els últims anys

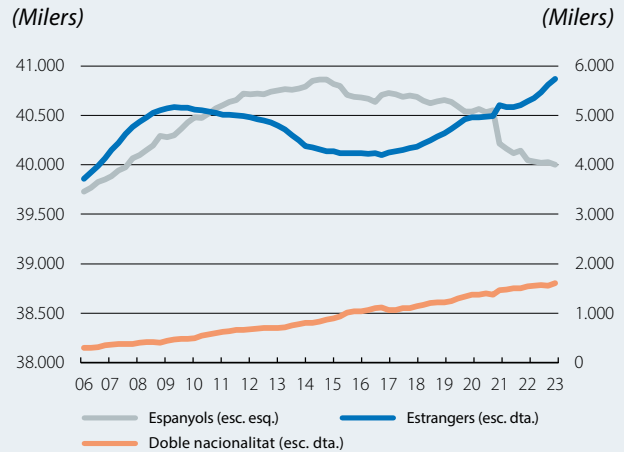
Les dinàmiques demogràfiques de la població espanyola, en particular l'inexorable procés d'envelliment i una taxa de natalitat molt baixa, estan conduint a un creixement vegetatiu negatiu. D'aquí l'enorme importància dels fluxos migratoris com a factor de sostenibilitat demogràfica i del nivell d'ocupació: des de mitjan anys noranta, la població estrangera és un col·lectiu cada vegada més important, que ha contribuït a augmentar i a rejuvenir la població total i la força laboral.¹ Segons les últimes dades de l'EPA (1T 2023), els estrangers representen el 12,1% de la població total (5,74 milions) i el 13,3% de l'ocupació (més de 2,7 milions de treballadors), en relació amb el 9,2% i el 10,8%, respectivament, que representaven el 2015.² Al present article, s'analitza l'evolució dels fluxos d'immigració en els últims anys, així com els possibles canvis en la seva distribució geogràfica i en funció d'algunes característiques socioeconòmiques.

Cap a la meitat del 2015, la població total va iniciar una senda ascendent, interrompuda durant la pandèmia,³ però que s'ha tornat a reprendre des de mitjan 2021. De llavors ençà, el ritme de creixement anual de la població s'ha anat accelerant, fins a situar-se en l'1,0% en el 1T 2023, una taxa que no s'observava des d'abans de la crisi financera del 2008. D'aquesta manera, el creixement demogràfic acumulat des del 3T 2015 s'aproxima a 1,4 milions de persones (el +3,0%), un increment que ha estat possible gràcies a l'augment de la població estrangera, que ha crescut en més d'1,5 milions,⁴ i de la doble nacionalitat, en 600.000, en relació amb una caiguda de 709.200 dels qui només tenen la nacionalitat espanyola.

Per regions, l'augment de la població estrangera ha estat generalitzat, tot i que quatre d'elles (Madrid, Catalunya, la Comunitat Valenciana i Andalusia) concentren les dues terceres parts del total (gairebé un milió d'estrangers més des del 3T 2015). En aquestes comunitats, llevat d'Andalusia, s'ha incrementat, a més a més, la població nacional, de manera que s'han convertit en les regions on

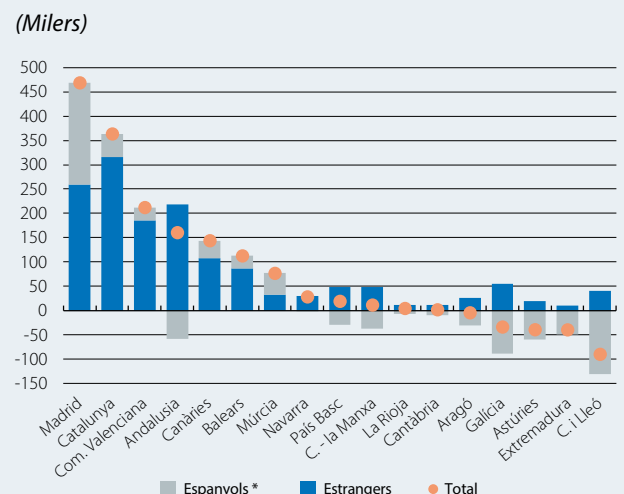
1. Cal tenir en compte que els estrangers presenten una taxa d'activitat molt més alta que els nacionals: el 69,3%, en relació amb el 56,4% en el 1T 2023.
2. L'anàlisi del present article es realitza comparant les dades més recents amb el 3T 2015, ja que és llavors quan canvia la tendència de la població total i s'inicia una senda ascendent.
3. En el 1T 2021, es va produir la major caiguda de la sèrie de població espanyola (-333.200 persones), a causa, bàsicament, del descens del nombre de naixements (els més joves de 15 anys van patir una reculada de 294.000) i, en menor mesura, de la mortalitat en els trams de més edat, on va impactar amb més intensitat la COVID-19.
4. La majoria procedeixen de l'Amèrica Llatina (921.000), i només 37.000 són ciutadans de països de la UE.

Espanya: població per nacionalitat

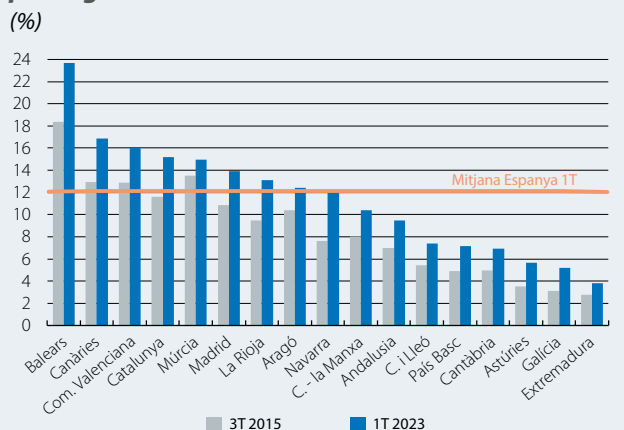
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

Espanya: variació de la població per regions des del 3T 2015 al 1T 2023

Nota: *Inclou els qui tenen la doble nacionalitat.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

Espanya: pes de la població estrangera per regions

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

més ha crescut la població total en termes absoluts (en termes relatius, destaquen les Balears, amb un avanç del 10,1%, per davant de Madrid, de les Canàries i de Múrcia). D'aquesta manera, la població estrangera ha augmentat el seu pes sobre el total a totes les regions, sobretot als arxipèlags i a Navarra (entre 4 i 5 punts). A l'extrem oposat se situen Múrcia i Extremadura, on el creixement ha estat inferior a 2 punts. Mentre que, a les Balears, gairebé el 24% de la població és estrangera, la participació dels forans a Extremadura se situa 20 punts per sota.

Pel que fa a la distribució per trams d'edat, el creixement de la població total des del 3T 2015 s'ha concentrat en els trams de més edat, a partir de 45 anys (gairebé 2,9 milions més), sobretot espanyols (1,69 milions), per l'envelliment dels *babyboomers*. En canvi, es registra una forta caiguda de la població de 25 a 44 anys (-1,62 milions), on l'augment d'estrangers no ha compensat el fort descens de nacionals (més de dos milions). En general, la població estrangera ha augmentat en tots els trams, però ho ha fet, en especial, entre els més grans de 45 anys (881.000), tram afectat, en part, pels elevats fluxos migratoris que van arribar a principis dels 2000 i que reflecteix que el procés d'envelliment també afecta els estrangers, tot i que amb menys intensitat que en el cas dels nacionals.

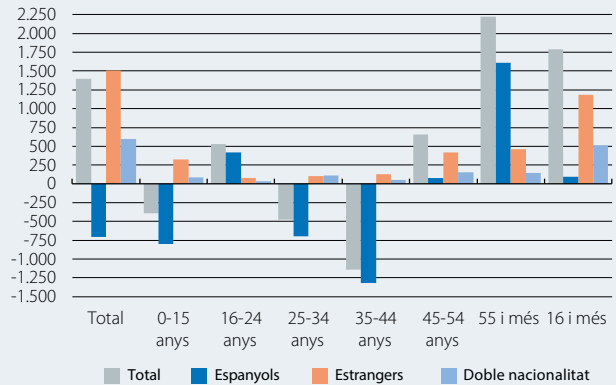
Arran del que s'ha comentat més amunt, s'ha produït, en els últims anys, un augment del pes de la població estrangera a tots els trams d'edat, en especial al grup més jove (menys de 15 anys), on se situa en l'11,9%, 5 punts més que en el 3T 2015, la qual cosa reflecteix tant la menor edat dels individus que arriben al nostre país com la seva major taxa de natalitat, i en el tram de 45 a 54 anys (13,4% vs. 8,7%). Al grup de 25 a 44 anys, el creixement ha estat una mica menor, però ja representa al voltant del 20% del total. Per la seva banda, els més grans de 55 anys representen el 6,3% de la població (el 4,0% en el 3T 2015).

Pel que fa a la qualificació dels estrangers, presenten un nivell més elevat del que sovint es creu. Tot i que és cert que els menys formats (amb estudis primaris incomplets o sense estudis) tenen més pes que els espanyols (el 7,3% dels més grans de 16 anys vs. el 5,1%) i que els qui tenen estudis superiors són proporcionalment menys (el 23,7% vs. el 34,1%), els estrangers amb educació secundària són els que més han crescut en els últims anys: des del 3T 2015, han augmentat en 751.000 (el +35,9% vs. el +3,9% els espanyols), fins a representar el 58,1% del total, per damunt de la xifra del 2015 (el 56,8%) i de la corresponent als ciutadans espanyols (el 49,7%).

Quant a les ocupacions en què se situen els estrangers, en els últims anys, hem assistit a un augment generalitzat per activitats del pes d'aquests treballadors, tot i que

Espanya: variació de la població per trams d'edat des del 3T 2015 al 1T 2023

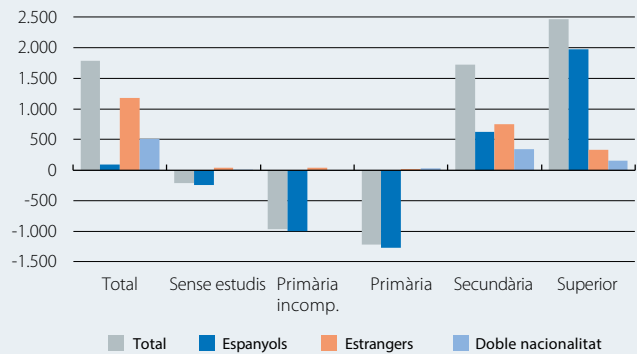
(Milers)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

Espanya: variació de la població de més de 16 anys per nacionalitat i per nivell de formació (3T 2015-1T 2023)

(Milers)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

la seva presència relativa és més gran en feines elementals o que requereixen un nivell de qualificació més baix. Així, per exemple, en termes d'afiliats a la Seguretat Social, més del 25% dels ocupats a l'hoteleria i del 18% a la construcció són estrangers, quan, el 2015, aquests dos percentatges eren el 19,5% i el 10,6%, respectivament. En transport i emmagatzematge també s'ha registrat un augment destacat, ja que s'ha passat del 7,4% al 13,6%. En canvi, el paper dels estrangers és menys rellevant a les branques industrials, tant extractives (el 5,9% vs. el 5,3%) com manufactureres (el 8,4% vs. el 5,6%).

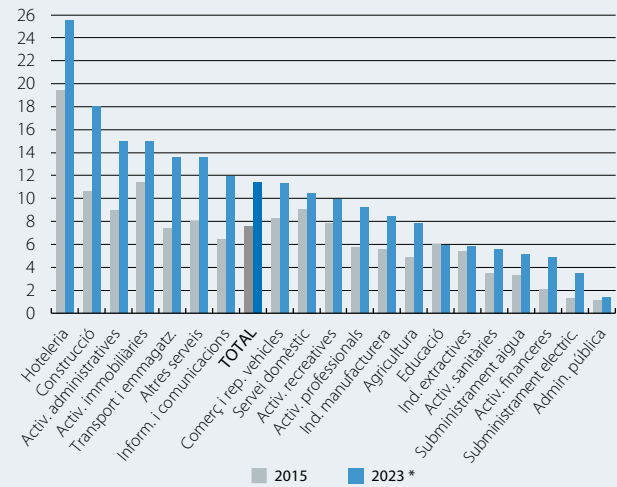
El fet que la presència de treballadors estrangers sigui major als nivells baixos de qualificació pot indicar una certa sobrequalificació, un fenomen que, tot i que no és exclusiu dels treballadors estrangers, sí que és una mica més marcat: d'una banda, la presència de treballadors estrangers amb formació superior en feines elementals és gairebé set vegades superior (el 12% vs. l'1,8% els

espanyols).⁵ De l'altra, un estudi de l'INE⁶ revela que més de la meitat dels treballadors estrangers (el 51,1%) –percentatge que assoleix el 57,5% en el cas dels ciutadans llatinoamericans i que es redueix fins al 46,9% per als espanyols– consideren que, atès el seu nivell d'estudis, d'experiència o de capacitat, podrien desenvolupar tasques de més qualificació.

En els propers anys, l'envelliment continuarà condicionant el comportament de l'oferta laboral. És més, aquest procés s'accelerará a Espanya i serà més intens que a la resta de la UE: les últimes projeccions demogràfiques de l'INE apunten al fet que la taxa de dependència (ràtio de població de més de 65 anys en relació amb la població entre els 16 i els 64 anys) augmentarà des del 31% del 2021 fins a prop del 54% el 2050. Aquesta situació de reducció de l'oferta laboral farà que els fluxos migratoris tinguin un paper essencial en el manteniment de la força laboral. El mateix INE preveu que, el 2030-2050, les entrades netes anuals se situaran al voltant de les 250.000 persones (en relació amb un xifra inferior a les 150.000 el 2021).

Nuria Bustamante i Sergio Díaz

Espanya: pes dels afiliats estrangers a la Seguretat Social per seccions d'activitat (% sobre el total)

Notes: Afiliació mitjana al Règim General i al Règim Especial de Treballadors Autònoms.
* Maig.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social.

5. Vegeu Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions (2022), «Informe sobre la integració de la població estrangera en el mercado laboral español».

6. Vegeu INE (2015), Enquesta de Població Activa, Mòdul sobre situació laboral dels immigrants, any 2014.